

Pandora szelencéje

2050-et írunk. Persze, írhatnánk sokkal rövidebb számot is ide, annyira más a mai világ, mint azoké, akik eddig elszámoltak. Ugyanakkor a mi világunk nem megtagadása, hanem továbbvitele mindannak, amit elődeink álmodtak, kitaláltak és megalkottak. Ha eldobnánk a mégoly keserű, a mi életünket is meghatározó tanulságokat, ugyanúgy tovább rontanánk mindenben, és ugyanúgy nem tudnánk utódaink szemébe nézni, ahogy ők néznek félre, amikor saját idejükről kérdezzük őket. Pedig nincs több okuk szégyenkezni, mint elődeiknek, nekünk, vagy akár utódainknak. Emberek vagyunk mindannyian, hasonló késztetésekkel, álmokkal és bukásokkal... csak hát nekik egy igen különleges korban adatott meg embernek lenni.

Amikor gyerekek voltak, az utolsó, atomfegyverekkel vívott háború réme fenyegette őket. Akkor az volt a logikus következtetés: „kelet” a „nyugat” ellen, felülről parancsra szervezett közösség az alulról építkezővel szemben, kommunizmus a tőkés rendszer ellen.

Ők viszont úgy döntöttek, hogy gyermekek maradnak: nem fognak egyetlen eszme szolgálóivá sem válni, kérdés nélkül beállni az egymásnak feszülő hadseregbe csak azért, hogy felnőttnek érezzék magukat. Ha az ember kikerülhetetlen önpusztító lény, akkor jobb kicsinek maradni, élvezni a lehetőségeket, amelyeket az elődök megteremtettek. Szórakozni, fogyasztani, mindenből nagyobbat, szebbet, jobbat akarni a többiekénél, nem gondolni következményekre, erőforrásokra, vagy azokra, akik esetleg mindebből kimaradnak. Csak játszani, szurkolni lelkesen, az örök fiatalság, halhatatlanság, boldogság álmát kergetni mindenhol, mindenben.

Sajnos, félelmetesen erős „gyerekek” voltak. Először ábrándjaik gondtalan kergetése közben, később pedig az erre mentséget teremtő mesék könyörtelen logikája által létrehozott rémálom elől rohanva, egyetlen generáció alatt felélték erőforrásaink jelentős részét, szétrombolták bolygónk élővilágának körfolyamatait, százezer években mérhető időtávon ható sugárzó hulladékot szórtak szét mindenhol. A mi életünket, és az utánunk jövőkét is jócskán behatárolja ez az örökség.

Mégis köszönettel tartozunk nekik. Köszönettel azért, hogy egyáltalán létezőnk, és esélyünk van döntéseket hozni, alkotni, éppen azért, mert eldobták a felnőtté válás számukra ismert fogalmát, az egyszerű, gyermeki életet választották a hősi halál helyett. Köszönettel azért, hogy az utolsó pillanatban ismét az életet, az öntudatra ébredés fájdalmas folyamatát választották. Köszönettel az őszinteségért, amellyel végül szembenéztek önmagukkal és velünk, eldobták légvéraikat, és megalkották azokat az alapfogalmakat, amelyekre mai életünk hajlékony, folyamatosan változó, mégis szilárd váza épül.

Hogy is kezdődött a változás? Ahogy minden nagy zeneműben. A darab csúcspontján minden hangszer teljes erővel játszik, egyetlen óriási káoszba olvad össze harci induló, gyereknóta, vallásos ének, cirkuszi csinnadratta. A hangorkán rezegetti az épületet, már bántja a zenészek és hallgatók fülét, disszonáns, ijesztő futamok csapnak ki belőle, mintha mindenki elvesztette volna a fonalat és uralmat a dallamok fölött. Ekkor felbukkan egy hangszer, amely mintha rátalált volna egyetlen, egyszerű dallamra, amely végig megbújt a darab háttérében; csendesen, de kitartóan játszani kezdi. Eleinte fel sem tűnik, nem is tudható, pontosan mikor kezdődött, hiszen csak akkor vehető észre, amikor egyre több hangszer kezdi visszavenni a hangerőt, és az első dallammal párhuzamosan futó azzal harmonizáló saját szólamot játszani. Végül elhal a káosz, csak a teremben rezeget tovább az emléke, miközben a zene az egymáshoz simuló, kergető, évődő számtalan egyedi dallam között felbukkanó, folyamatosan változó harmóniává alakul.

Valahogy így történt. A 2010-es években, az akkor egyeduralkodó „fejlett államokban” minden síp, dob és harsona egyszerre ordított. A dallam és összhang: a szavak által hordozott értelem, tudás, és azok kölcsönhatása már régen nem számított, csak a hangerő, a színek, a meggyőzőnek szánt, egyszerre elszánt és megértő mosoly a mindenki számára nyilvánvalóan vicsorgó önzés és akarat felszínén. A közösségi média az egyértelmű hatalmi viszonyok miatt a „tömeg” tájékoztatásától a befolyásolása felé fordult, a művészet a gondolatok ébresztése helyett a szórakoztatásra, értelmetlen minták sulykolására váltott, mert az volt „eladható”.

A megcélzott „tömeg” ez elől az újonnan megjelenő közvetlen kommunikációs eszközök és hálózatok irányába menekült, azonban itt sem volt képes másra, csak a korábban kapott minták gondolkodás nélküli ismétlésére, terjesztésére. A külső hangzavar miatt befogott fülekkel üvöltöztek egymással, nem fogva fel semmit azoktól sem, akikkel személyesen kommunikáltak, hiszen nem szoktak hozzá, hogy ne a kifogásokat, hanem az értelmet keressék a másokban. Akit még nem rémített volna el a médiából áradó értéktelen hulladék, azokat az „alternatív gondolkodók” által teljes meggyőződéssel sulykolt végítélet-jövedelmek, összeesküvés-elméletek és ordas fajelméleti eszmefuttatások zsibbasztották a felszínen fecsegő és kacagó, belül kétségbeesett, tehetetlen ronszokká. Persze voltak, akik dachból „csak azért is” közösségeket építettek, amelyek a pusztulás felé rohanó világ periferiáján a túlélés és fenntarthatóság átmeneti illúzióját nyújtották az erre vágyók számára, amelyben ha megalapozottan bízni nem is, de legalább reménykedni lehetett.

Nehéz lenne meghatározni, hol és mikor jelent meg először a mai szemmel is értelmesnek tekinthető gondolkodási minta, hiszen ezer éves írásokban is jelen volt. Hiába, hiszen csak harci zászlókra festették azok, akik nem voltak képesek felfogni értelmüket, egy olyan korban, amely kommunikációs eszközök, közös nyelv és alap tudás hiányában még nem volt képes a mai rendszer működtetésére. Minden technikai és civilizációs feltétel kialakulásával együtt járt, hogy ezeket először rosszul használták. Most is el kellett rohannunk a szakadék szélére, muszáj volt megéreznünk a halál hűvös leheletét az arcunkon ahhoz, hogy az addig szőnyeg alá söpört, fel nem dolgozott félelmeink, fájdalmaink felé forduljunk.

Az óriási lármában felfedeztük, hogy csupán saját, félelmünk keltette ordításunkat halljuk milliárdnyi torokból visszaverődni. Egyre többen vettük le a kezünket a fülünkről, hagytuk, hogy átrohanjon rajtunk az értéktelen zaj, keresni kezdtük az értelmet. Elcsendesedtünk, halkán szóltunk, bizalommal fordultunk egymás felé és bizalmat kaptunk vissza. Persze ez mindig is létezett, és akkor már önmagában kevés lett volna. Megjelentek azonban olyan hálózatok, amelyek lehetővé tették kapcsolatok kialakítását, a valódi értékek, tudás és erőforrások megosztását, szervezését bárki számára, bármilyen, az adott közösség számára elfogadott és hasznosnak talált cél mentén.

Természetesen voltak botlások egyéni és közösségi szinten egyaránt, de a „karma” (ami ebben a környezetben csupán annyit jelent, hogy mindenkit végig kísér minden döntése, véleménye, kimondott szava), gyorsan levágta a vadhajtasokat. Nem lehetett többé „marketing eszközökkel” elfeledtetni a közösséggel a korábban kimondott, aztán megtagadott szavakat. Az akkoriban egyeduralkodónak tekintett, már régtől fogva haldokló politika és gazdaság légvárai egyetlen egyszerű kérdéstől összeomlottak: „Pontosan milyen képességek is kellenek ahhoz, hogy valaki ma kiemelkedő üzletember vagy politikus legyen?”

Nem lehetett többé saját magunknak titokban javakat szerezni, mert a rendszer minden szöveget számon tartott. „Rabság!” kiáltották akkor sokan – pedig csupán arról szól ez a megközelítés, hogy a gyermeki lelki világ valóban csak kényszer hatására alakul át felelős, közösségben és generációkban gondolkodni képes, felnőtt emberi tudattá. Ez a kényszer pedig a rendszer azon képessége, hogy mindenkit szembesít önmagával, cselekedeteivel, és kapcsolatuk mértékének megfelelően megosztja azt másokkal is.

Minél közelebb kerülök egy másik emberhez, minél komolyabb felelősséget szeretnék vállalni egy közösségben, annál többet láthatnak belőlem, és nem csak azt a részemet, amelyet mutatni kívánnék. Így képesek lehetnek felelős döntést hozni velem kapcsolatban, én pedig igyekszem minden területen hosszú távú álmaimnak megfelelően élni, fejlődni, viselkedni – nem csak akkor, amikor el szeretném adni magam.

Megtanultuk tisztelni a tárgyakat. Addig képesek voltunk elfogadni az egyirányú, nyitott gyártás-vásárlás-használat-hulladék folyamatot, innentől viszont minden egyes létrehozott, megvásárolt tárgynál érdeklődni kezdtünk aziránt, hogy végül hova kerül? Megláttuk nem csak a csomagolásban, hanem a ma csillogó eszközben is a holnapi kidobandó szemetet. Feltettük a kérdést, hogy lehet-e jobban? És lehetett, mert a tudásunk már megvolt ahhoz, hogy hatékony, hosszú élettartamú, javítható tárgyakat hozzunk létre – csak ez a szándék volt a mindenható piacgazdaság törvényei között értelmezhetetlen.

Megtanultuk tisztelni a távolságokat. Igaz, hogy képesek vagyunk hatalmas távolságokat beutazni – de minek, ha csak azért tesszük, mert otthon nem érezzük jól magunkat? Igaz, hogy képesek vagyunk a világ másik végéről hozni olyan dolgokat, amelyeket mi magunk is elkészíthetnénk – de csak azért, mert „odaát” számunkra elfogadhatatlan körülmények között élő, következképpen „olcsó” embertársaink végzik el a rabszolgamunkát? Ma is szabadon utazunk, de csak oda, ahol hosszú távon dolgunk van, ahol maradni és beilleszkedni, „otthon lenni” szándékozunk.

Megtanultuk tisztelni és elfogadni önmagunkat – a valódi embert, nem a mutatni kívánt képet. Annak idején ez tűnt a legtávolabbi célnak, pedig aki önmagát nem ismeri és becsüli, az senki és semmi mást sem képes értékelni. Akkor még nem vettük komolyan, hogy gondolkodásunk nem olyan, mint egy számítógép, hanem egy élő szerv, egy neuronháló működésének terméke, amelyre katasztrofális hatást gyakorol, ha ostoba, értelmetlen mesevilággal fertőzik nap mint nap, ha nem kap követhető élet-mintákat, jövőképet. Ma már tudjuk, hogy a pillanatnyi gondolkodási szintjén feldolgozhatatlan információ méreg, amely tönkre tehet, sőt pusztító parazitává alakíthat bárkit.

Hogyan élünk ma? Nos, nem bonyolítjuk túl a dolgainkat, amint azt elődeink tették, de nagyon odafigyelünk az alapvető szabályokra.

Gyermekeink szerető, gondoskodó családok közösségében kezdenek ismerkedni a világgal. Az első években mindenki a saját anyanyelvét tanulja meg magas szinten művelni. Megismerkedik otthona élővilágával, történelmével, helyi sajátosságaival. A közösség tagjaitól kézművességet, énekeket, táncokat, játékokat tanul, állatokkal ismerkedik, fut, úszik vagy síel – annak megfelelően, ahová született.

Amikor már saját közösségéhez megfelelő mértékben kötődik, pozitív példákra alapuló helyi öntudatra szert tett, elkezdődik ismerkedése a civilizációs örökséggel. Ezt a közös nyelv megtanulása vezeti be, amely egyszerűbb és lényegre törőbb, mint az anyanyelv, szigorúan logikus rendszerében egyértelmű állítások fogalmazhatók meg. Ebben kezdi elsajátítani a gondolkodás alapelveit, megtanulja azokat az alapismereteket, amelyek a hétköznapi jelenségek megértéséhez, eszközök használatához elengedhetetlenek. Mindenkinél más életkorban kezdődik, és a képességekhez alkalmazkodik a tanulás rendje. A legtöbb gyermek mégis körülbelül azonos korban és sebességgel sajátítja el az ismereteket, az ő számukra már ekkor fontosabbak a társas kapcsolatok, együttlét. Az átlagtól eltérő fejlődésű gyermekekkel külön foglalkozunk, hiszen a tehetségek felkutatása és egyénre szabott kifejlesztése éppen olyan fontos, mint az átlaghoz közelebb állók felkészítése.

A többségből lesznek a Fenntartók, civilizációnk legszélesebb rétege, akik vállán nyugszik minden. E csoport szervezett, magas szintű munkája „termeli ki” azt az idő és erőforrás-többletet, amelyet a piramis felsőbb szintjei használnak fel. Tapasztalataik, szaktudásuk szintén hatalmas értéket képvisel, ennek feldolgozása vezet új szervezési, termelési módszerekhez, amelyek hosszú távon még megbízhatóbbá teszik alapvető létszükségleteink kielégítését. Nehéz dolgunk van, a népesedési hullámot csak mostanra sikerült mederbe terelni, a klímaváltozás következményei is küzdelemre kényszerítenek minket. A Fenntartók kemény munkája révén azonban tartjuk a frontot, és bízunk benne, hogy a folytatás idővel könnyebb lesz majd. A hálózat révén ők is pontosan tudják, mennyire fontos mindez, büszkéek arra, hogy mindennapi, néha embert próbáló munkájukkal hozzájárulnak az ember fennmaradásához ezen a bolygón.

Vannak, akiket képességeik és érdeklődésük messzebbre vezet, jobban vágnak új ismeretek elsajátítására. Ők lesznek az Őrzők: tanítók, művészek, orvosok, a gazdálkodás irányítói, akik elsajátítják egy szakterület mélyebb tudását, ezáltal képesek lesznek részt venni a fiatalok oktatásában, társaik egészségének megőrzésében vagy helyreállításában, közösségek tevékenységének szervezésében. Az ő szerepük a civilizáció rendjének fenntartása, a szabályok és eddig megszerzett tudás alkalmazása, tapasztalatok gyűjtése és rendszerezése.

Még szűkebb kört alkot a Szolgálók csoportja, amelynek többsége Segítő, a maradék pedig Szervező – közkeletű elnevezéssel: a Kezek és a Fej. Az ő kiválasztásuk is korán kezdődik. A Szolgálóvá válás alapvető feltétele az önzetlenség, ők azok a gyerekek, akik mindig szívesen segítenek a többieknek, akár kockázatot is vállalnak mások érdekében. Ez a Szolgálat tagjaival szemben egész életük során elvárás lesz, a szűrés tehát kemény, minden résztvevő tudatában van annak, akár a Szolgálat jelöltje lesz, akár nem, jó eséllyel a számára megfelelőbb helyre került.

Mindkét csoport nagyon magas szintű matematikai és kommunikációs képzést kap, illetve az érdeklődési területüknek megfelelő tudományos és mérnöki felkészítést. Ezen túl a Kéz csoport erős fizikai és gyakorlati technológiai továbbképzésben részesül, a Fej tagjai kíméletlen önfegyelmet és gondolkodást követelő feladatokat kapnak. Életbevágóan fontos, hogy mindazok, akik nem oda valók, időben elhagyhassák ezt a pályát, és Őrzőként vagy Fenntartóként találják meg a helyüket.

Akik ugyanis maradnak, a frontvonalra kerülnek. Ők azok, akik megküzdene a rájuk leselkedő veszélyekkel: a Fej feladata bármilyen gond esetén az azonnali beavatkozás megszervezése és végrehajtása a Kezek kiválasztása és irányítása révén – legyen szó egy balesetről vagy egy hosszú távú szennyezés felszámolásáról. Igen, ma is Fukushima, illetve a szerte hagyott sugárzó hulladékok kezelése a legnagyobb feladat, de ugyanígy sok gondot okoz az elszabadult időjárás okozta károk, a majdnem lakhatatlanná vált területek újraélesztése is.

Nekünk is vannak hőseink, azonban ők nem „világsztárok” által játszott mesehősök, hatalommániás hólyagok, vagy állatként méricskél „versenyzők”. Nem, ők azok a Fenntartók, akik életük nagy részét arra áldozták, hogy egy terület jó gazdái legyenek, és jó kezekbe adhassák örökségül. Azok az Őrzők, akik gondoskodtak egy közösség tagjainak jó közérzetéről, boldogságáról. Azok a Kezek, akik testi épségüket, életüket kockáztatták, vagy éppen feláldozták azért, hogy bennünket kihúzzanak a bajból; és azok a Fejek, akik képesek voltak őket eközben a legjobb tudásuk szerint vezetni, segíteni, és néha elveszíteni.

Kaptunk elődeinktől feladatot bőven, de egyelőre úgy látszik, urai vagyunk a helyzetnek. Komoly áldozatokat hoztunk, és fogunk is a jövőben, de bízunk benne, hogy szebb örökséget adunk tovább utódainknak, akiknek így majd szabadabban választhatnak majd új álmokat, célokat az ember számára. Bízunk benne, hogy a mi nyomunkban járva ők is újra szívesen vállalják a felnőtté válás felelősségét, áldozatait és boldogságát.

Azt kérdezed, mikor kezdődik mindez?

Talán éppen most, egy frankfurti hotel apró szobájában, e sorok írása közben, bennem. Hosszú ideje foglalkoztat már a gondolat, hogy világunk fő problémája a jövőkép hiánya, így elhatároztam, hogy ha már más nem hajlandó rá, alkotok egy legendát, amelyben nincsenek meseúrhajók, ufóhangyák, globális végpusztulás, legyőzendő gonoszok és halhatatlan jógyerekek, ... Csupán felnőtthöz méltó felelősségtudat, történelmi tapasztalatokkal és tudományos kísérletekkel igazolható bizalom az ember iránt.

Viszont ha azt kérdezed, meddig kell még várnod a fordulatra, a válasz így szól: örökké.

Ha a várakozást választod, csak a rémálmaid fognak valóra válni, és mindez mese marad. Viszont ha hajlandó vagy komolyan venni az itt leírtakat, ha magaddal viszed ennek a mítosznak a kérdéseit, ha beleragadnak a gondolkodásodba, mint a bogáncs – akkor benned a fordulat most elkezdődött.